

AKCIJSKI PLAN
REGIONALNOG LANCA
VRIJEDNOSTI
KONTINENTALNI
TURIZAM PANONSKE
HRVATSKE

Sadržaj

1. Uvod	3
1.1. Svrha dokumenta	3
1.2. Principi djelovanja i vrijednosti u okviru RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske	4
1.3. Ključne industrije u okviru RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske	5
2. Strateški okvir RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske	8
2.1. Misija i tranzicijski ciljevi RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske	8
2.1.1. Širenje i difuzija inovacija kroz poticanje strateških partnerstva za inovacije i razvoj inovacijskih klastera u prioritetnim nišama regionalnoga gospodarstva	11
2.1.2. Promicanje poduzetništva i ulaganja privatnog sektora kroz razvoj specijalizirane poduzetničke infrastrukture i industrijsku tranziciju startup-a i MSP-ova prema prioritetnim nišama regionalnoga gospodarstva	13
2.1.3. Priprema za poslove u budućnosti razvojem pametnih vještina za industrijsku tranziciju	14
2.1.4. Podržavanje prijelaza na niskouglično i kružno gospodarstvo kroz digitalnu i zelenu tranziciju (horizontalna aktivnost)	15
3. Okvir za praćenje i vrednovanje RLV-a Kontinentalni turizam	17
4. Upravljanje RLV-om Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske	21
5. Izvori financiranja industrijske tranzicije i indikativni vremenski okvir za provedbu tranzicijskih aktivnosti RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske	23
DODATAK: Proces poduzetničkog otkrivanja u okviru pripreme Akcijskog plana RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske	26

Popis skraćenica

BDP	Bruto društveni proizvod
FPT	Fond za pravednu tranziciju
HAMAG-BICRO	Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije
IRI	Istraživanje, razvoj i inovacije
ITP	Integrirani teritorijalni program 2021. – 2027.
KET	Ključne razvojne tehnologije
JLP(R)S	Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave
MRRFEU	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije
MSP	Mali i srednji poduzetnici
NUTS	Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku
PKK	Program Konkurentnost i kohezija 2021. – 2027.
PN	Prioritetna niša
RLV	Regionalni lanac vrijednosti
S3	Strategija pametne specijalizacije
S3 TPP	Tematsko prioritetno područje Strategije pametne specijalizacije
SPIN	Strateško partnerstvo za inovacije
TC	Tranzicijski cilj

1. Uvod

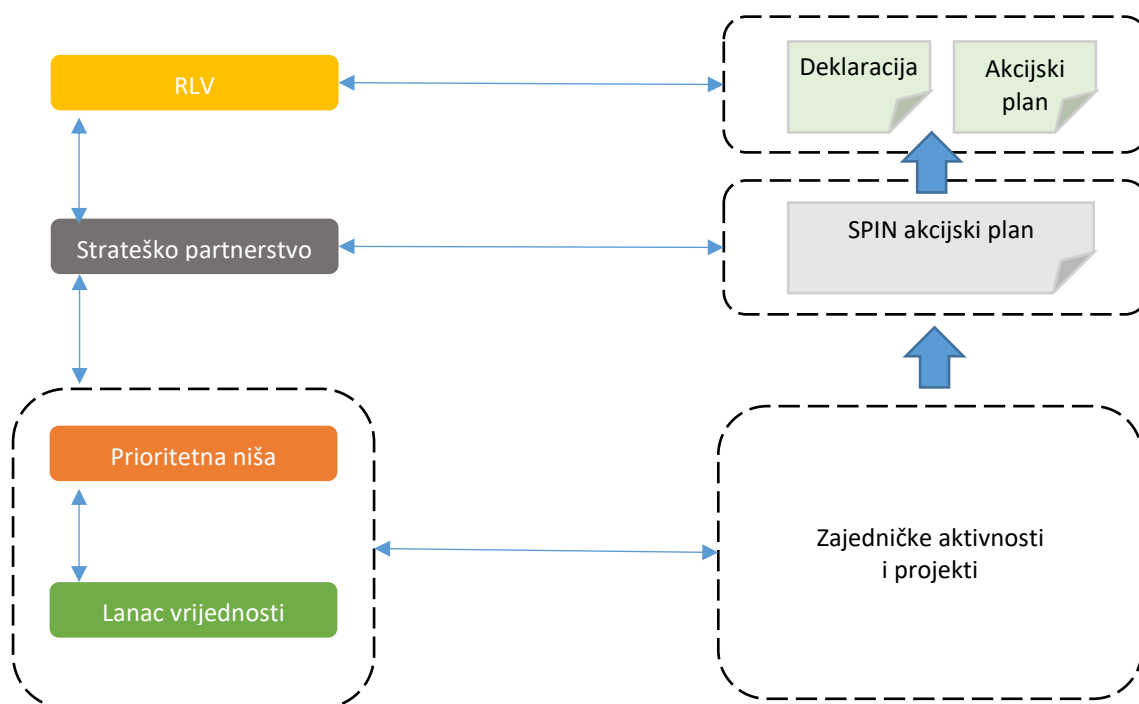
1.1. Svrha dokumenta

U okviru procesa industrijske tranzicije Republike Hrvatske u studenom 2021. godine donesen je Plan za industrijsku tranziciju Panonske Hrvatske (u daljnjem tekstu: Plan) čiji je cilj potaknuti uvođenje strukturnih promjena vertikalnom logikom intervencija s ciljem modernizacije, diversifikacije, tranzicije ili uvođenja radikalnih promjena u regionalna gospodarstva, što će predstavljati nadogradnju horizontalnih javnih politika, primjerice politike obrazovanja i politike poticanja poduzetništva.

Nastavno na doneseni Plan izrađuju se akcijski planovi za regionalne lance vrijednosti (u daljnjem tekstu: RLV) Panonske Hrvatske¹, kao provedbeni dokumenti Plana u razdoblju od 2021. do 2027.

Akcijskim planom RLV-a **Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske** dan je okvir za provedbu tranzicijskih aktivnosti pristupom „odozdo prema gore“ dionika RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske. Akcijskim planom se usmjerava i izrada akcijskih planova koje izrađuju strateška partnerstva za inovacije (SPIN akcijski plan) u svrhu razvoja novih inovativnih proizvoda i usluga u okviru RLV-a (Prikaz 1.). Akcijskim planom i njegovom provedbom daju se ujedno i inputi drugim resorima za usklađivanje aktivnosti u okviru procesa pametne specijalizacije.

Prikaz 1. Regionalni lanci vrijednosti kao okvir djelovanja za industrijsku tranziciju

¹RLV Hrana i poljoprivreda, RLV Zeleni rast, RLV Pametne i kreativne industrije i RLV Kontinentalni turizam

1.2. Principi djelovanja i vrijednosti u okviru RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske

Upravljanje RLV-om Kontinentalni turizam temelji se na sljedećim principima djelovanja, odnosno vrijednostima koje se primjenjuju u okviru procesa industrijske tranzicije Panonske Hrvatske:

Principi djelovanja

- **POVEZIVANJE I SURADNJA:** Inovacijski klasteri i strateška partnerstva temelj su za povezivanje i suradnju dionika iz poslovnog, znanstveno-istraživačkog i javnog sektora na aktivnostima koje mogu doprinijeti procesu industrijske tranzicije Panonske Hrvatske.
- **INTERNACIONALIZACIJA:** Uključivanje dionika RLV-ova Panonske Hrvatske u globalne lance vrijednosti i inicijative Europske komisije koje potiču suradnju na međuregionalnim projektima temelj su za internacionalizaciju regionalnoga gospodarstva.
- **DOPRINOS TRANSFORMACIJSKIM CILJEVIMA S3 TEMATSKIH PRIORITETNIH PODRUČJA:** Provedbom mjera industrijske tranzicije doprinosi se transformacijskim ciljevima S3 tematskih prioritetnih područja te poboljšavaju rezultati i jačaju kapaciteti Republike Hrvatske u području istraživanja i inovacija za jačanje konkurentnosti i promicanje digitalne i zelene tranzicije (Prikaz 2.).

Prikaz 2. Tematska prioritetna područja S3 (S3 TPP)

Vrijednosti

Sustav vrijednosti predstavlja općeprihvaćene standarde djelovanja ili kvalitete međusobnog uvažavanja i suradnje dionika RLV-ova, ponajprije u funkciji uspješnog razvoja RLV-ova, a samim time i napretka i dobiti šireg kruga dionika Panonske regije, te uključuje sljedeće vrijednosti:

- DRUŠTVENA MISIJA: Aktivnostima industrijske tranzicije doprinosi se rješavanju ključnih društvenih izazova te omogućuje bolji standard i kvalitetu života građana Panonske Hrvatske.
- INOVATIVNOST I IZVRSNOST: Ulaganje u istraživanje, razvoj i inovacije ulaganje je u budućnost Panonske Hrvatske koje omogućuje globalnu konkurentnost i poboljšanje pozicije regionalnoga gospodarstva u globalnim lancima vrijednosti.
- POVJERENJE I SINERGIJA: Bez povjerenja nema kvalitetne suradnje ni odlučnosti u donošenju hrabrih odluka za gospodarski razvoj i industrijsku tranziciju Panonske Hrvatske.
- ODGOVORNOST I TRANSPARENTNOST: U skladu s misijom RLV- treba podržavati predanost prema transparentnosti u provedbi tranzicijskih aktivnosti te razumnom upravljanju javnim i privatnim resursima u cilju uspješne industrijske tranzicije Panonske Hrvatske.

1.3. Ključne industrije u okviru RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske

Strateška segmentacija provedena u okviru procesa izrade Plana za industrijsku tranziciju Panonske Hrvatske definirala je pet industrija koje mogu biti nositelji razvoja Panonske Hrvatske, a to su poljoprivredno-prehrambena, informacijsko-komunikacijska, metaloprerađivačka i strojarska industrija, drvnoprerađivačka industrija i turizam.

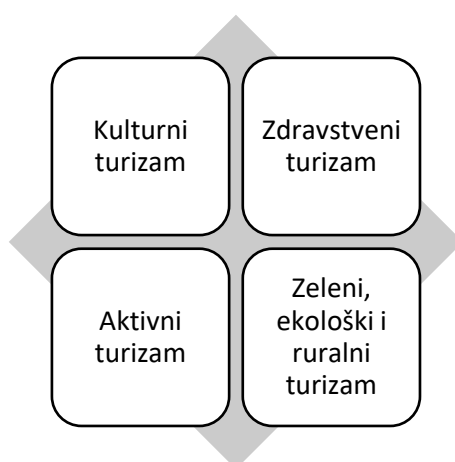
Iz dijagnostike je vidljivo kako je gospodarstvo regije u globalnim lancima vrijednosti općenito nisko pozicionirano (faza prije priključenja i faza priključenja u globalne lance vrijednosti). Industrijska tranzicija mora utjecati na trenutačni položaj gospodarstva kako bi ono postupno moglo prijeći u dijelove globalnih lanaca vrijednosti s višom dodanom vrijednosti, odnosno priključiti se tim lancima.

Industrijska tranzicija treba se postići strateškim povezivanjima i integriranim intervencijama kako bi se ojačao regionalni ekosustav za industrijsku tranziciju i potaknulo stvaranje **RLV-ova** pružanjem podrške inovacijskim klasterima, razvojem strateških partnerstava za inovacije i paktova za razvoj pametnih vještina u okviru tih RLV-ova.

RLV-om Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske želi se jačati i revitalizirati turistički sektor u osam županija Panonske Hrvatske stvaranjem održive, inovativne i otporne industrije budućnosti. Obuhvat RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske, definiran je Planom kao grupacija više prioritetnih niša, a povezane poslovne aktivnosti u prvom redu provodi regionalna mreža dionika koji integriraju tokove resursa od početne faze razvoja i dizajna, nabave sirovina i ostalih ulaznih čimbenika potrebnih za proizvodnju i stavljanje na tržište te distribuciju do konačnog kupca.

Kako bi se olakšao ulazak na tržišta proizvoda s višom dodanom vrijednosti, u dijagnostici su kroz proces poduzetničkog otkrivanja i dijaloga s dionicima utvrđene prioritetne niše (u daljnjem tekstu: PN) odnosno strateške prilike za specijalizaciju i rast usmjerene na budućnost predmetnog sektora. U RLV-u Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske identificirano je nekoliko prioritetnih niša čija su glavna obilježja globalna konkurentnost i mogućnost ostvarivanja više dodane vrijednosti za dionike RLV-a (Prikaz 3.).

Prikaz 3. Prioritetne niše RLV-a Kontinentalni turizam

Kulturni turizam: ova niša usmjerena je na posjetitelje motivirane ponajprije učenjem, otkrivanjem, doživljavanjem i konzumiranjem materijalnih i nematerijalnih kulturnih atrakcija te proizvoda na turističkoj destinaciji.

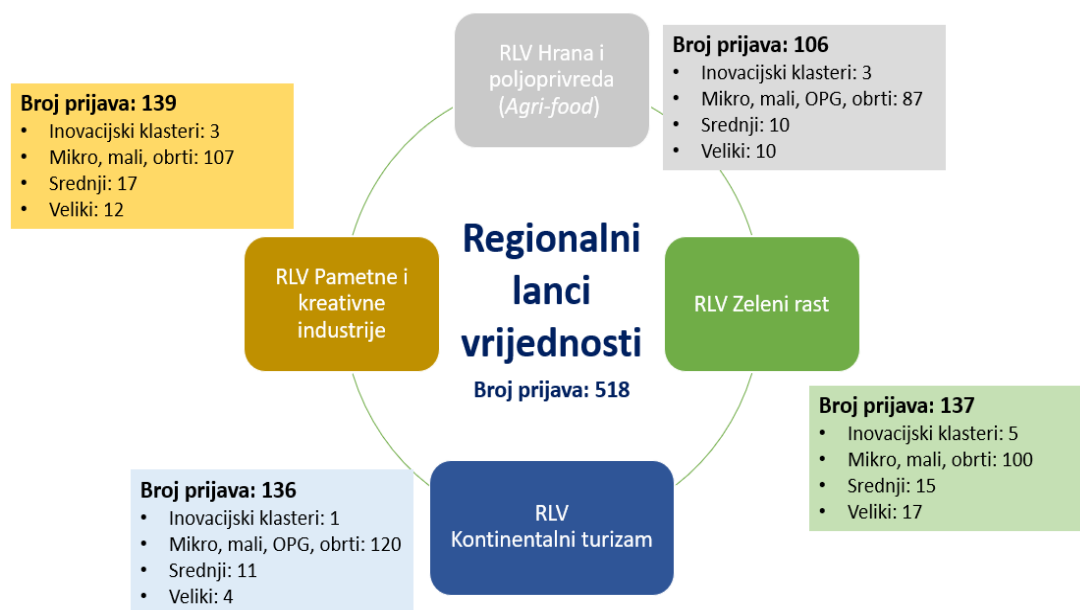
Zdravstveni turizam: ova se niša usredotočuje na putovanja s ciljem promicanja zdravlja i blagostanja tjelesnim, psihološkim ili duhovnim aktivnostima (no ne nužno na specifične zdravstvene tretmane same po sebi). Niša naglašava zdravu prehranu, izbor smještaja, od jednostavnog autentičnog smještaja do luksuznog i jedinstvenog smještaja, te tradicionalni *wellness* i prirodne tretmane liječenja.

Aktivni turizam: posjetitelji u ovoj niši putuju ponajprije s ciljem tjelesne aktivnosti, posebice u okruženju prirode. Ponekad su potrebne posebne vještine (npr. penjanje po stijenama, vožnja kajakom itd.), dok su u drugim slučajevima aktivnosti pristupačnije većem broju ljudi (npr. šetnja prirodom, kampiranje itd.).

Zeleni, ekološki i ruralni turizam: ova niša uključuje potragu i uživanje u jedinstvenim i nezaboravnim iskustvima, gastronomskoj ponudi i ekoproizvodima, ali i drugim doživljajnim iskustvima. Posjetitelji u ovoj niši doživljavaju lokalnu baštinu, kulturu i ljude korištenjem sadržaja i ponude lokaliteta. Aktivnosti mogu uključivati konzumaciju hrane, radionice, degustacije domaćih proizvoda, sudjelovanje u lokalnim aktivnostima, posjete farmama, vinarijama, tržnicama hrane, sajmovima ili festivalima i drugim aktivnostima.

Kako bi se mapirali ključni dionici koji svojim resursima i potencijalima mogu i žele pridonijeti stvaranju novih vrijednosti unutar RLV-ova Panonske Hrvatske, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije provelo je prvi javni poziv za iskazivanje interesa za sudjelovanjem u RLV-ovima (u daljnjem tekstu: Javni poziv). Na javni poziv pristiglo je 518 prijava u sva četiri RLV-a, a prijavljeni subjekti dolaze iz svih osam županija NUTS 2 regije Panonske Hrvatske: Bjelovarsko-bilogorske, Brodsko-posavske, Karlovačke, Osječko-baranjske, Požeško-slavonske, Sisačko-moslavačke, Virovitičko-podravske i Vukovarsko-srijemske županije (Prikaz 4.).

Prikaz 4. Pregled prijava u Panonskoj Hrvatskoj po RLV-ovima

U okviru RLV-a Kontinentalni turizam na javni poziv prijavilo se 136 zainteresiranih subjekata, od kojih jedan inovacijski klaster, 120 su mikropoduzeća, mala poduzeća, obrti i OPG-ovi, a 15 srednja i velika poduzeća. Najviše prijava zaprimljeno je za PN Zeleni/eko/ruralni turizam (101) i za PN Aktivni turizam (100). Ukupno 55 prijava zaprimljeno je za PN Kulturni turizam te 48 prijava za PN Zdravstveni turizam.

Rezultati Javnog poziva potvrdili su rezultate strateške dijagnostike i poduzetničkog otkrivanja temeljem kojih su definirane prioritetne niše daljnjeg razvoja regionalnoga gospodarstva Panonske Hrvatske. Mapirani dionici su u okviru Strateškog foruma za RLV Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske sudjelovali u procesu izrade Akcijskog plana za predmetni RLV.

2. Strateški okvir RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske

U skladu sa smjericama Europske komisije za industrijsku tranziciju te utvrđenim potrebama gospodarstva, Planom su definirani smjerovi promjena, prioritetne niše grupirane u RLV-ove i provedbeni mehanizmi obuhvaćeni transformacijskim putokazom (engl. *roadmap*), a koji će se financirati u okviru Integriranog teritorijalnog programa 2021. – 2027. (u daljnjem tekstu: ITP) te će pružiti osnovu za industrijsku tranziciju i biti pokretačka snaga za gospodarski rast i razvoj te stvaranje radnih mjesta u Panonskoj Hrvatskoj.

Nastavno na Plan, Akcijskim planom RLV-a Kontinentalni turizam utvrđeni su misija RLV-a, tranzicijski ciljevi i aktivnosti koje će omogućiti tranziciju RLV-a prema nišama više dodane vrijednosti.

2.1. Misija i tranzicijski ciljevi RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske

U okviru procesa izrade akcijskog plana od strane ključnih dionika RLV-a definirani su misija i tranzicijski ciljevi RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske.

Misija RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske

Stvoriti prepoznatljivi brend turističke destinacije Panonske Hrvatske. Selektivnim uvođenjem turističkih djelatnosti, održivim oblicima prometa i pametnim povezivanjem u lokalnom okruženju posjetiteljima će se ponuditi nezaboravno iskustvo. Razvojem turizma neće se povećati negativni utjecaji na društvo, kulturnu baštinu niti povećati pritisak na okoliš i klimu.

Tranzicijski ciljevi i aktivnosti RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske

TC1: Stvoriti cjelovitu ponudu digitalnom transformacijom turizma, od njezina stvaranja i planiranja do povezivanja ponuditelja i posjetitelja kako bi se omogućilo dinamično upravljanje destinacijom i kontinuirana prilagodba ponude i iskustava za višednevne posjete.

TC2: Omogućiti zelenu tranziciju turističkog sektora ulaganjima u energetska učinkovitost, obnovljive izvore energije i zelene tehnologije/opremu.

TC3: Potaknuti povezivanje sektora turizma s prehrambeno-prerađivačkim sektorom kroz inovativna rješenja i stvaranje gourmet (eno i gastro) ponude.

TC4: Potaknuti razvoj turističke ponude više dodane vrijednosti ulaganjem u istraživanje, razvoj i komercijalizaciju inovacija.

TC5: Potaknuti umrežavanje svih ključnih dionika RLV-a kroz razvoj inovacijskih klastera i provedbu klaster inicijativa.

TC6: Razvojem pametnih vještina pripremiti poslovni sektor za poslove budućnosti.

Tranzicijski ciljevi RLV-a Kontinentalni turizam usmjereni su na četiri prioritetne niše RLV-a Kontinentalni turizam te doprinose ispunjenju transformacijskih ciljeva **S3 tematskih prioritetnih područja**:

- **Digitalni proizvodi i platforme** koji za cilj ima jačanje konkurentnosti IKT sektora kroz veći fokus na prelazak sa softverskih usluga na inovativne digitalne proizvode i platforme.
- **Održiva i kružna hrana** koji se odnosi na povećanje konkurentnosti i održivosti proizvodnje i prerade hrane pojačanim fokusom na veću dodanu vrijednost, uz smanjenje ugljičnog otiska,

poticanje kružnog gospodarstva, proizvodnje i prerade hrane na kratke udaljenosti te ekološki prihvatljive proizvodnje i prerade hrane.

- **Personalizirana briga o zdravlju** koji za cilj ima jačanje konkurentnosti sektora zdravlja kroz razvoj i pružanje personaliziranih zdravstvenih rješenja.

Kako bi se povezalo djelovanje četrnaest RLV-ova iz triju NUTS2 regija, Planovima je uspostavljen sustav smjerova promjena kojima se definiraju tranzicijske aktivnosti. Ti smjerovi promjena proizlaze iz dijagnostike i vertikalne logike intervencija, a služe usmjeravanju provedbe akcijskog plana te mjerenju tranzicijske uspješnosti RLV-ova. Na temelju rezultata dijagnostike i analize industrije, koristeći se metodologijom teorije promjena (engl. *theory of change*) i analizom tržišnih neuspjeha, za svaki smjer promjena razvijene su odgovarajuće tranzicijske aktivnosti preko kojih se otklanjaju identificirani nedostaci u RLV-ovima, a čije je rješavanje ključan preduvjet za uspješan proces industrijske tranzicije i ostvarenje misije svakog pojedinog RLV-a.

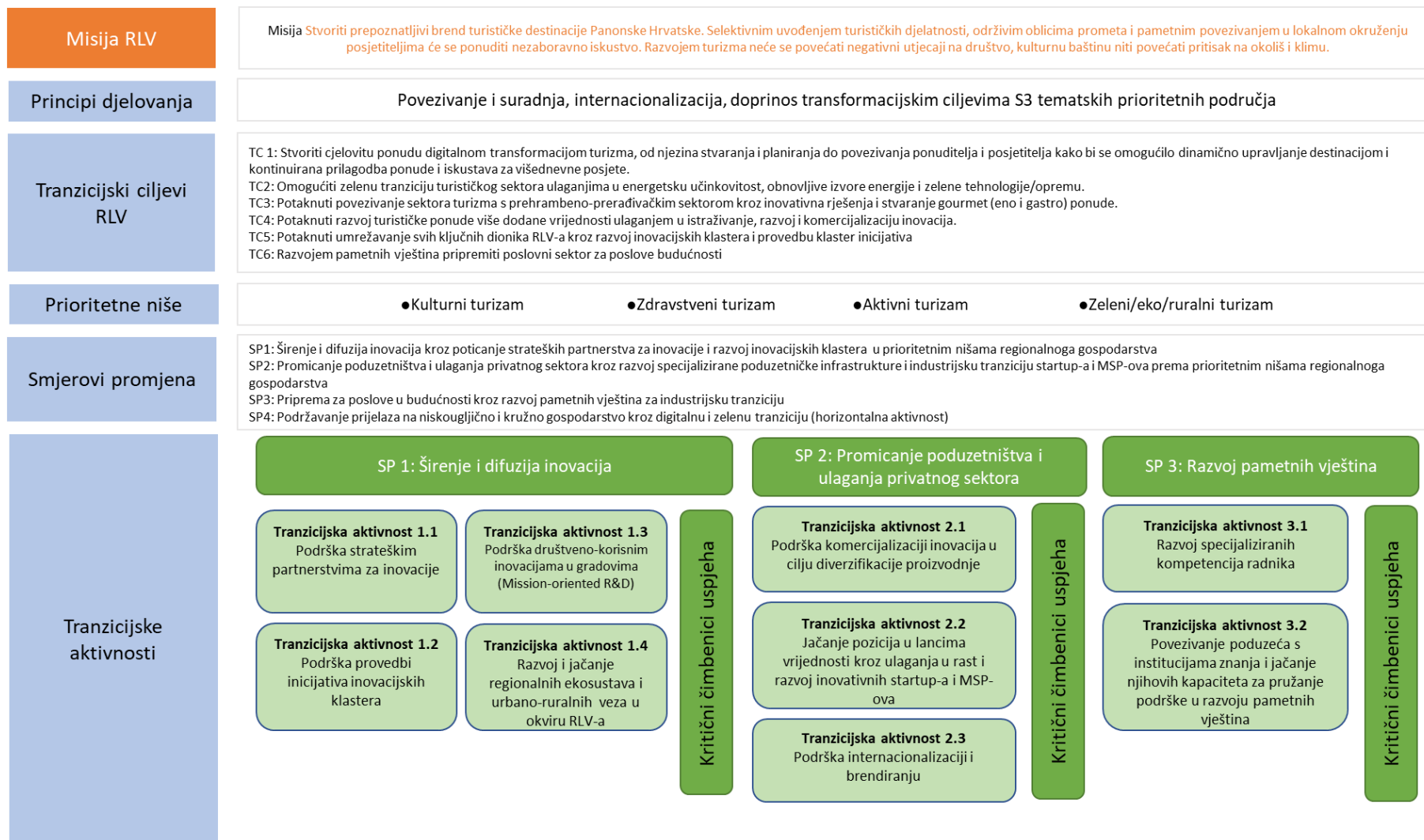
Jedan od ključnih mehanizama, koji će omogućiti industrijsku tranziciju Panonske Hrvatske prema nišama više dodane vrijednosti, su **strateška partnerstva** koja će se formirati u području inovacija te razvoja pametnih vještina². **Strateška partnerstva za inovacije** (u daljnjem tekstu: SPIN) predstavljat će platformu u okviru koje će se ne samo ulagati u nove tehnologije, znanje i razvoj proizvoda nego i ulaganja definirati preko pilot-projekata u cilju odgovora na ključne društvene izazove Panonske Hrvatske (prema područjima suradnje koja će se definirati u okviru SPIN akcijskog plana). Time će partnerstva dobiti kritičnu pokretačku snagu za industrijsku tranziciju, imajući istovremeno širi društveni učinak. Pilot-projekti postat će način definiranja većih projekata i ulaganja u Panonskoj Hrvatskoj kojima će se testirati relevantnost, izvodivost i održivost inovativnih rješenja koja se razvijaju u okviru SPIN-ova. Njima će se omogućiti i brendiranje Panonske Hrvatske kao razvojnog huba za inovativna rješenja u području kontinentalnog turizma.

Istovremeno, **paktovi za razvoj pametnih vještina** omogućit će razvoj specijaliziranih kompetencija radnika i povezivanje poduzeća s institucijama koje pružaju znanje i ključne su za razvoj poslova budućnosti. Strateškim partnerstvima u okviru paktova uspostaviti će se platforme za definiranje potreba budućnosti i zajedničko definiranje pristupa razvoju znanja i njihovoj provedbi.

Poveznica ključnih elemenata strateškog i provedbenog okvira RLV-a Kontinentalni turizam prikazana je u Prikazu 5.

² MRRFEU će izraditi smjernice za uspostavu strateških partnerstava za inovacije i paktova za razvoj pametnih vještina.

Prikaz 5. Strateški okvir RLV-a Kontinentalni turizam

2.1.1. Širenje i difuzija inovacija kroz poticanje strateških partnerstva za inovacije i razvoj inovacijskih klastera u prioritetnim nišama regionalnoga gospodarstva

Jedan od ključnih pokretača tranzicije regionalnoga gospodarstva bit će ulaganja u istraživanje, razvoj i komercijalizaciju inovacija i transfer tehnologija. Ona će omogućiti diversifikaciju proizvodnje i jačanje regionalne konkurentnosti kroz razvoj novih proizvoda i usluga u prioritetnim nišama Panonske Hrvatske.

Upravo je manjak ulaganja u istraživanje i razvoj i nedovoljna inovativnost poslovnog sektora u Panonskoj Hrvatskoj jedan od razloga pada industrijske proizvodnje i nedostatne izvozne orijentiranosti regionalnoga gospodarstva. Stoga će se u okviru javnih politika za podršku industrijskoj tranziciji potaknuti ulaganja poslovnog sektora u istraživanje, razvoj i komercijalizaciju inovacija kroz stvaranje SPIN-ova između ključnih dionika razvoja u okviru RLV-ova, poticanje primjene digitalnih i KET tehnologija i cirkulacije znanja i interaktivnog učenja kroz uspostavu visoko-tehnoloških mreža za industriju.

Regionalno gospodarstvo mora biti otvoreno i sposobno prilagoditi se sve bržim globalnim promjenama i tehnološkom razvoju kroz kontinuirana ulaganja u razvoj novih proizvoda i usluga i komercijalizaciju inovacija. U okviru RLV-ova potrebno je podržati SPIN-ove između velikih poduzetnika i MSP-ova te na taj način omogućiti poduzećima da postanu inovativnija i da jačaju svoje trenutne kapacitete za IRI s ciljem diversifikacije ponude proizvoda i usluga kroz aktivnosti istraživanja i razvoja.

Također, potrebno je potaknuti društveno korisne inovacije kako bi se odgovorilo na ključne društvene izazove Panonske Hrvatske, s naglaskom na društvene izazove razvoja urbanih područja, putem učinkovite suradnje poslovnog, znanstveno-istraživačkog i javnog sektora s partnerima koji dolaze iz civilnog sektora, odnosno na principu četverostruke zavojnice (eng. *quadruple helix*).

Inovacijski klasteri ključni su instrument za umrežavanje razvojnih dionika (s naglaskom na inovativna poduzeća) u cilju povećanja konkurentnosti i uvođenja strukturnih promjena u gospodarstvo industrije te kako bi se potaknula komercijalizacija inovacija i internacionalizacija poslovnog sektora jačanjem pametnih vještina.

Provedbeni mehanizmi koji doprinose širenju i difuziji inovacija financirat će se u okviru ITP-a i uključuju javne pozive za podršku strateškim partnerstvima za inovacije i javne pozive za podršku inovacijskim klasterima. Prijedlozi ključnih elemenata javnih poziva definirani su od strane RLV dionika i uz podršku stručnjaka Svjetske banke u okviru procesa izrade Akcijskog plana za RLV Kontinentalni turizam.

❖ Javni pozivi za strateška partnerstva za inovacije

Cilj:	Uvođenje strukturnih promjena u regionalna gospodarstva kroz razvoj novih proizvoda i usluga u nišama više dodane vrijednosti te stvaranje otvorenog i prijateljskog okruženja za razvoj inovacija povezivanjem velikih poduzetnika i MSP-ova te partnerskih institucija iz znanosti.
Indikativni financijski okvir:	140.000.000 EUR
Rok za provedbu projekta:	36 mjeseci
Prijavitelj:	Nositelj konzorcija (velika tvrtka ili MSP koja ima sjedište ili podružnicu u regiji)

Partneri:	Velike tvrtke i MSP-ovi, organizacije za istraživanje i širenje znanja
Pridruženi partneri:	JLP(R)S, TDU
Podržane aktivnosti:	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivnosti istraživanja i razvoja u okviru prioriternih niša RLV-a Kontinentalni turizam • Razvoj istraživačke infrastrukture za provedbu projektnih aktivnosti istraživanja i razvoja
Potencijalne vrste potpora	<ul style="list-style-type: none"> • Potpore za projekte istraživanje i razvoja (industrijsko istraživanje (TRL 3-6³), eksperimentalni razvoj i studije izvedivosti (TRL 7-9⁴)) • Potpore za ulaganje u istraživačku infrastrukturu
Min./max. vrijednosti potpora:	<ul style="list-style-type: none"> • 1.000.000 – 4.000.000 EUR • max. 2 mln. EUR za industrijski razvoj • 1 mln. EUR za eksperimentalni razvoj i studije izvedivosti • 1 mln. EUR za istraživačku infrastrukturu
Misija za istraživanje i razvoj	<ul style="list-style-type: none"> • Turizam 4.0 / Razvoj selektivnih oblika turizma
Indikativne teme za istraživanje i razvoj	<ul style="list-style-type: none"> • <i>IT alati i mobilne aplikacije za upravljanje turističkim destinacijama, pomoć planiranja putovanja, usluga rezervacija, elektronskog plaćanja i dr.</i> • <i>Servisni roboti i RPA sustavi</i> • <i>Inovativna rješenja za turističku valorizaciju kulturne i prirodne baštine</i> • <i>Inovativna rješenja za zdravstveni turizam (medicinski & wellness programi i alati za razvoj wellness proizvoda i usluga, inovativna rješenja za talasoterapiju, inovativna rješenja za dijagnostiku i terapije, inovativna rješenja koja se koriste u sportu u svrhu prevencije)</i> • <i>Inovativna rješenja za aktivni turizam (mobilne aplikacije, oprema, inovativni alati i sredstva, inovativni proizvodi)</i> • <i>Inovativna rješenja u gastronomiji</i> • <i>Inovativna rješenja i eko inovacije za zeleni/eko/ruralni turizam</i>

❖ Javni pozivi za podršku inovacijskim klasterima

Cilj:	Poticanje umrežavanja dionika u RLV-ove
Indikativni financijski okvir:	4.000.000 EUR
Rok za provedbu projekta:	36 mjeseci
Prijavitelj:	Pravni subjekti koji vode inovacijske klastere (organizacije klastera) u okviru RLV-a Kontinentalni turizam

³ TRL 3 – eksperimentalni dokaz koncepta, TRL 4 – tehnologija potvrđena u laboratoriju, TRL 5 – tehnologija potvrđena u relevantnom okruženju (industrijski relevantno okruženje u slučaju KET-a), TRL 6 – tehnologija demonstrirana u relevantnom okruženju (industrijski relevantno okruženje u slučaju KET-a)

⁴ TRL 7 – demonstracija prototipa sustava u operativnom okruženju, TRL 8 – sustav dovršen i kvalificiran, TRL 9 – sustav dokazan u operativnom okruženju.

Partneri: N/P

Podržane aktivnosti:

- Operativne potpore za podršku klsterskim inicijativama (podrška uspostavi strateških partnerstava za inovacije (*matchmaking*), podrška internacionalizaciji i uključivanju u globalne lance vrijednosti, podrška transferu tehnologija i komercijalizaciji inovaciji (uloga tehnološkog brokera), brendiranje RLV-ova i komunikacija o njima
- Ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu s ciljem osiguravanja poduzetničke/obrazovne/tehnološke infrastrukture

Potencijalne vrste potpora:

- Potpore za inovacijske klustere
 - Potpore za ulaganje u izgradnju ili nadogradnju inovacijskih klastera
 - Operativne potpore
- Po potrebi, potpore male vrijednosti (De minimis potpore)

Min./max. vrijednosti potpora:

- 100.000 – 1.000.000 EUR
- De minimis potpore: 10.000 - 50.000 EUR

2.1.2. Promicanje poduzetništva i ulaganja privatnog sektora kroz razvoj specijalizirane poduzetničke infrastrukture i industrijsku tranziciju startup-a i MSP-ova prema prioritetnim nišama regionalnoga gospodarstva

Inovativno poduzetništvo kritičan je čimbenik i pokretač industrijske tranzicije i ključni alat za otvaranje novih radnih mjesta. Panonska Hrvatska treba podržati razvoj inovativnih start-up tvrtki i proširenje poslovanja MSP-ova u prioritetnim nišama kako bi se transformiralo regionalno gospodarstvo i potaknuo nastanak novih regionalnih puteva rasta. U tom cilju potrebno je stvoriti učinkovit eko sustav za industrijsku tranziciju, poboljšati poslovnu klimu i dati podršku jačanju konkurentnosti i internacionalizaciji MSP-ova.

Provedbeni mehanizmi koji doprinose promicanju poduzetništva i ulaganja privatnog sektora financirat će se u okviru ITP-a i uključuju javne pozive i financijske instrumente za podršku start-upovima i MSP-ovima u okviru RLV-ova Panonske Hrvatske. Prijedlozi ključnih elemenata javnih poziva definirani su od strane RLV dionika i uz podršku stručnjaka Svjetske banke u okviru procesa izrade Akcijskog plana za RLV Kontinentalni turizam.

❖ Podrška start-upovima i MSP-ovima (De minimis javni pozivi i javni pozivi za dodjelu vaučera)

Cilj: Inudstrijska tranzicija startup tvrtki i MSP-ova prema prioritetnim nišama nišama RLV-a Kontinentalni turizam.

Indikativni financijski okvir: 48.000.000 EUR

Indikativni rok za provedbu projekta: 12 - 18 mjeseci

Prijavitelj: Start-up tvrtke i MSP-ovi

- Podržane aktivnosti:
- Aktivnosti istraživanja i razvoja (eksperimentalni razvoj) za mikropoduzeća
 - Inovacijski procesi u MSP-ovima (inovacije u pogledu procesa, organizacije, marketinga, zajedničkog stvaranja, potaknute korisnicima i potražnjom)
 - Razvoj i internacionalizacija poslovanja MSP-ova
 - Napredne usluge potpore za MSP-ove i skupine MSP-ova (uključujući usluge upravljanja, marketinga i dizajna)
 - Digitalizacija MSP-ova (uključujući e-trgovinu, e-poslovanje i umrežene poslovne procese, centre za digitalne inovacije, žive laboratorije, internetske poduzetnike i novoosnovana poduzeća u području informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT), B2B)

Potencijalne vrste potpora: • Potpore male vrijednosti (de minimis potpore)

Min./max. vrijednosti potpora: • 12.500 – 200.000⁵ EUR

Kroz financijske instrumente dat će se podrška proizvodnim ulaganjima u materijalnu i nematerijalnu imovinu startup tvrtki i MSP-ova u cilju industrijske, zelene i digitalne tranzicije.

Dodatna podrška promicanju poduzetništva i ulaganja privatnog sektora pružit će se kroz **Horizontalni transformacijski projekt za podršku jačanju regionalnog eko sustava za industrijsku tranziciju** i javne pozive za razvoj poduzetničke infrastrukture za MSP-ove u potpomognutim i brdsko-planinskim područjima te urbanim područjima, čime će se poboljšati usluge poduzetnicima koje pružaju poslovne potporne institucije i razviti specijalizirana poduzetnička i istraživačka infrastruktura sukladno potrebama dionika RLV-a Kontinentalni turizam.

2.1.3. Priprema za poslove u budućnosti razvojem pametnih vještina za industrijsku tranziciju

Zbog globalnih promjena uzrokovanih 4. tehnološkom revolucijom te razvojem novih industrija / industrijskih niša kao odgovor na društvene izazove, primjerice klimatske promjene, neizbježno je došlo i doći će do velikih promjena na tržištu rada.

Panonska Hrvatska, kao regija u industrijskoj tranziciji, suočena je s drastičnim smanjenjem zaposlenosti zbog posljedica ratnih stradanja i postupnog ukidanja tradicionalnih industrija. Paralelno se suočava s nedostacima vještina na lokalnim tržištima rada kada su u pitanju profili poslova u visoko-tehnološkim sektorima koji se temelje na primjeni digitalnih i KET tehnologija. Automatizacija proizvodnje i prelazak prema Industriji 4.0 će na određeni način kritično utjecati na daljnji razvoj lokalnog tržišta rada Panonske Hrvatske. Priprema za poslove budućnosti u Panonskoj Hrvatskoj zahtijeva primjenu miksa politika kroz

⁵ Maksimalna vrijednost potpora podložna je izmjenama sukladno izmjenama Uredbe o potporama male vrijednosti.

horizontalne i vertikalne intervencije koje će kombinirati vještine i politike zapošljavanja s onima koji potiču ulaganje u nove izvore zapošljavanja i rast produktivnosti.

❖ Podrška razvoju pametnih vještina za industrijsku tranziciju

Cilj:	Podrška razvoju pametnih vještina za industrijsku tranziciju
Indikativni financijski okvir:	6.000.000 EUR
Prijavitelj:	Startup tvrtke i MSP-ovi, veliki poduzetnici
Podržane aktivnosti:	<p>Razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju temeljem utvrđenih potreba u okviru paktova za razvoj pametnih vještina:</p> <ul style="list-style-type: none"> • MSP-ovi (uključujući obrte) mogu dobiti vaučere za programe edukacija i osposobljavanja relevantne za razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju u okviru regionalnih lanaca vrijednosti Jadranske, Panonske i/ili Sjeverne Hrvatske • Veliki poduzetnici, po potrebi, mogu dobiti potpore za usavršavanje koje je relevantno za razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju u okviru regionalnih lanaca vrijednosti Jadranske, Panonske i/ili Sjeverne Hrvatske <p>Napomena: Pravni subjekti (nositelji paktova za razvoj pametnih vještina) koji pružaju usluge obrazovanja i osposobljavanja mogu se javiti na Javni poziv za iskaz interesa za pružanje usluga obrazovanja i osposobljavanja za razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju u okviru regionalnih lanaca vrijednosti Jadranske, Panonske i/ili Sjeverne Hrvatske čime će biti stavljeni na listu pravnih subjekata koji će moći za usluge edukacija i obrazovanja biti plaćeni putem vaučera.</p>
Potencijalne vrste potpora:	<ul style="list-style-type: none"> • De minimis potpore • Potpore za usavršavanje (po potrebi)
Min./max. vrijednosti potpora:	<ul style="list-style-type: none"> • 10.000 EUR po vaučeru (napomena: tvrtke mogu aplicirati za više vaučera za različite module)
Indikativne vještine:	<ul style="list-style-type: none"> • Digitalne vještine za turizam (npr. uspostava platforme i usluga e-trgovine, analiza velikih podataka za marketing) • Vještine za razvoj proizvoda za tržišne niše, poboljšanje imidža i regionalnog brendiranja te promicanje (nišnih) turističkih ponuda na međunarodnoj razini • Vještine za upravljanje inovacijskim procesima.

2.1.4. Podržavanje prijelaza na niskouglično i kružno gospodarstvo kroz digitalnu i zelenu tranziciju (horizontalna aktivnost)

Osiguranje digitalne i zelene tranzicije temelj je rasta i blagostanja u EU regijama. Za to su potrebna znatna ulaganja u svim sferama društva i gospodarstva. Postupno ukidanje industrija s intenzivnom emisijom ugljika predstavljat će posebni razvojni izazov za Panonsku Hrvatsku. Promicanje pravedne tranzicije značit

će kombiniranje klimatskih aktivnosti s javnom podrškom u upravljanju strukturnim promjenama u lokalnom gospodarstvu i utjecajem na lokalnu radnu snagu.

U okviru javnih poziva za industrijsku tranziciju vezanih uz RLV-a Zeleni rast potaknut će se zelena i digitalna tranzicija kroz poticanja:

- Zelenih (eko) inovacija
- Proizvodnih ulaganja u digitalne tehnologije
- Proizvodnih ulaganja u zelene (čiste) tehnologije
- Uvođenje eko standarda kvalitete
- Promociju eko proizvoda.

3. Okvir za praćenje i vrednovanje RLV-a Kontinentalni turizam

Praćenje provedbe ulaganja u okviru RLV-a Kontinentalni turizam predstavlja važnu sastavnicu modela upravljanja procesom industrijske tranzicije i jedan je od temelja za izmjene Plana. Sustavno i dobro razrađeno praćenje i vrednovanje omogućit će nositeljima provedbe u okviru sustava upravljanja i kontrole ITP-a jasno razumijevanje čimbenika koji utječu na uspješnost industrijske tranzicije te će pomoći u boljem sagledavanju načina rješavanja problema i prepoznavanju prilika za poboljšanje načina upravljanja.

Praćenje provedbe odvijat će se na dvije razine: operativnoj i strateškoj. Operativna razina praćenja podrazumijevat će detaljno praćenje napretka u provedbi RLV akcijskog plana, prepoznavanje čimbenika koji utječu na učinkovitost pripreme i provedbe projekata, izvještavanje o istima i sagledavanje rješenja. Strateška razina praćenja podrazumijevat će sagledavanje napretka procesa industrijske tranzicije u jednom duljem vremenskom razdoblju (od tri godine pa nadalje) te usmjerenost na ključna pitanja uspješnosti industrijske tranzicije (npr. jesu li odabrani projekti dovoljno „tranzicijski“ u provedbi, je li osigurana primjerena uključenost poslovnog sektora i znanstveno-istraživačke zajednice, je li potrebno mijenjati izbor prioriteta niša i/ili smjerova promjene, je li osigurana primjerena razina financiranja itd.).

Glavni instrument za praćenje provedbe RLV-a Hrana i poljoprivreda na strateškoj razini predstavljat će **Godišnje izvješće o provedbi Plana Panonske Hrvatske**⁶ (u daljnjem tekstu Izvješće). Izvješće će ujedno biti i podloga za izvještavanje Nacionalnog inovacijskog vijeća o učinku procesa industrijske tranzicije na proces pametne specijalizacije Republike Hrvatske te komunikacijski alat koji će dionicima procesa industrijske tranzicije pružiti ključne spoznaje o tome što što je do sada ostvareno u okviru procesa industrijske tranzicije na razini Panonske Hrvatske.

Sastavni dio Izvješća bit će pokazatelji ostvarenja i rezultata tranzicijskih aktivnosti provedenih od strane dionika RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske (Tablica 1).

⁶ Izrada Godišnjeg izvješća je u nadležnosti Koordinacijskog tijela koje podupire/facilitira Radni tim Panonske Hrvatske i RLV strateških foruma.

Tablica 1. Pokazatelji po tranzicijskim ciljevima RLV-a Kontinentalni turizam

Naziv specifičnog cilja iz ITP-a	Tranzicijski ciljevi RLV-a Kontinentalni turizam	Područje intervencije	Pokazatelj ostvarenja		Pokazatelj rezultata	
			Naziv	Ciljna vrijednost (2029) ⁷	Naziv	Ciljna vrijednost (2029) ⁸
Razvoj i jačanje istraživačkih i inovacijskih kapaciteta te primjena naprednih tehnologija	TC3: Potaknuti povezivanje sektora turizma s prehrambeno-prerađivačkim sektorom kroz inovativna rješenja i stvaranje gourmet (eno i gastro) ponude. TC4: Potaknuti razvoj turističke ponude više dodane vrijednosti ulaganjem u istraživanje, razvoj i komercijalizaciju inovacija.	Strateška partnerstva za inovacije za prioritetne niše u okviru RLV-ova	Poduzeća koja su primila potporu u obliku bespovratnih sredstava	53	Mala i srednja poduzeća (MSP-ovi) koja uvode inovacije u proizvode ili procese	35
			Broj suradnji na RDI projektima	18		
			Istraživači zaposleni u podržanim istraživačkim institucijama	31 ⁹	Publikacije iz projekata koji su primili potporu	15 ¹⁰

⁷ Indikativne procjene ciljane vrijednosti. Postizanje ciljane vrijednosti ovisit će o spremnosti i interesu za sudjelovanjem u provedbi tranzicijskih aktivnosti od strane dionika RLV-ova, te će ujedno biti i osnova za realokaciju sredstava između RLV-ova Panonske Hrvatske.

⁸ Indikativne procjene ciljane vrijednosti. Postizanje ciljane vrijednosti ovisit će o spremnosti i interesu za sudjelovanjem u provedbi tranzicijskih aktivnosti od strane dionika RLV-ova, te će ujedno biti i osnova za realokaciju sredstava između RLV-ova Panonske Hrvatske.

⁹ Vrijednost je definirana ukupno za sve RLV-ove Panonske Hrvatske. Pokazatelj se odnosi na proces istraživanja i inovacija, prijenos tehnologije i suradnju među poduzećima, istraživačkim centrima i sveučilištima usmjerenima na niskougljično gospodarstvo, otpornost i prilagodbu klimatskim promjenama te se većina projektnih suradnji očekuje u okviru RLV-a Zeleni rast.

¹⁰ Vrijednost je definirana ukupno za sve RLV-ove Panonske Hrvatske. Pokazatelj se odnosi na proces istraživanja i inovacija, prijenos tehnologije i suradnju među poduzećima, istraživačkim centrima i sveučilištima usmjerenima na niskougljično gospodarstvo, otpornost i prilagodbu klimatskim promjenama te se većina projektnih suradnji očekuje u okviru RLV-a Zeleni rast.

	TC5: Potaknuti umrežavanje svih ključnih dionika RLV-a kroz razvoj inovacijskih klastera i provedbu klaster inicijativa.	Podpora inovacijskim klasterima	Inovacijski klasteri koji su primili podršku	5	MSP-ovi koji ostvaruju koristi od aktivnosti koje pruža inovacijski klaster	50
			Poduzeća koja su primila nefinancijsku potporu	50		
Jačanje održivog rasta i konkurentnosti MSP-ova i otvaranje radnih mjesta u njima, među ostalim i kroz produktivna ulaganja	TC1: Stvoriti cjelovitu ponudu digitalnom transformacijom turizma, od njezina stvaranja i planiranja do povezivanja ponuditelja i posjetitelja kako bi se omogućilo dinamično upravljanje destinacijom i kontinuirana prilagodba ponude i iskustava za višednevne posjete.	Podrška rastu i razvoju inovativnih start-up tvrtki i MSP-ova kroz digitalnu i zelenu tranziciju prema nišama više dodane vrijednosti	Poduzeća koja su primila potporu u obliku bespovratnih sredstava	40	MSP-ovi s višom dodanom vrijednosti po zaposleniku	20
	TC2: Omogućiti zelenu tranziciju turističkog sektora ulaganjima u energetska učinkovitost, obnovljive izvore energije i zelene tehnologije/opremu.		Poduzeća koja su primila potporu u obliku financijskih instrumenata	30		
Razvoj vještina za pametnu specijalizaciju, industrijsku tranziciju i poduzetništvo	TC6: Razvojem pametnih vještina pripremiti poslovni sektor za poslove budućnosti.	Razvoj potrebnog fonda ljudskog kapitala (prekvalifikacija i usavršavanje) i priprema za poslove u budućnosti specifične za regionalne	MSP-ovi koji ulažu u vještine za pametnu specijalizaciju, industrijsku tranziciju i poduzetništvo	60	Osoblje MSP-ova koje završava osposobljavanje za vještine za pametnu specijalizaciju, industrijsku tranziciju i poduzetništvo (prema vrsti vještine: tehnička,	180

		potrebe i RLV- ove			upravljачka, poduzetnička, zelena, druga)	
--	--	-----------------------	--	--	---	--

4. Upravljanje RLV-om Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske

Za uspješno upravljanje industrijskom tranzicijom Panonske Hrvatske uspostavljen je **institucionalni okvir** koji će omogućiti kontinuirani proces poduzetničkog otkrivanja i suradnju svih ključnih dionika razvoja, **financijski okvir** za provedbu miksa politika za industrijsku tranziciju, te **sustav praćenja i vrednovanja** koji će mjeriti učinke javnih politika na proces industrijske tranzicije Panonske Hrvatske i pametne specijalizacije Republike Hrvatske.

Upravljanje inustrijskom tranzicijom RLV-a sastoji se od niza elemenata koji će se provoditi u koordinaciji MRRFEU-a s partnerskim institucijama¹¹ i dionicima RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske¹² te se odnose na:

- Mapiranje i motivacija za ulazak u RLV
- Održavanje sastanaka Strateškog foruma RLV-a
- Aktivnosti inovacijskih klastera
- Promocija i internacionalizacija RLV-a.

Mapiranje i motivacija za ulazak u RLV Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske

Na razini RLV-a bit će potrebno kontinuirano mapirati poduzetnike te dionike iz javnog i znanstveno-istraživačkog sektora koji bi mogli dodatno ući u RLV, a kako bi se omogućila što učinkovitija uspostava strateških partnerstva i stvorila poveznica ključnih aktera regionalnoga gospodarstva koji mogu doprinijeti RLV-u Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske.

Mapiranje mora:

- definirati veze između sudionika u pripritetnim nišama RLV-a
- identificirati specifične pružatelje usluga podrške poslovnom sektoru
- analizirati broj poduzeća, njihove proizvodne, istraživačke i prodajne kapacitete, kapacitet zapošljavanja i kapacitet za postizanje rezultata u okviru regionalnih izazova
- identificirati poveznice s drugim RLV-ovima iz Panonske Hrvatske ali i relevantnim dionicima na razini Republike Hrvatske i Europske unije.

MRRFEU će na svojoj mrežnoj stranici imati kontinuirano otvoren javni poziv za iskaz interesa za sudjelovanjem u RLV-u Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske te će, u suradnji s partnerskim institucijama, kontinuirano informirati potencijalne dionike iz poslovnog i znanstveno-istraživačkog sektora o važnosti uključivanja u RLV i mogućnostima koje pruža proces industrijske tranzicije u kontekstu korištenja EU fondova. Informiranje će se provoditi putem info događanja (konferencija, tematskih seminara, strateških foruma i info radionica) te putem mrežnih stranica i društvenih mreža.

¹¹ Resorna tijela državne uprave, Hamag-Bicro, JLP(R)S, regionalni koordinatori, gospodarska udruženja

¹² Kroz Horizontalni transformacijski projekt za uspostavu učinkovitog regionalnog eko sustava za industrijsku tranziciju dat će se podrška aktivnostima u upravljanju industrijskom tranzicijom. Projekt će se finansirati u okviru ITP-a, s predviđenom alokacijom 5.000.000 eura.

Dodatno, važnu ulogu u motivaciji za uključivanje dionika u RLV Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske imat će inovacijski klasteri koji će motivirati nove dionike za ne samo uključivanje u RLV već i u strateška partnerstva i paktove za razvoj pametnih vještina.

Održavanje sastanaka Strateškog foruma RLV-a

Kao ključni mehanizam za upravljanje RLV-om Kontinentalni turizam uspostavljen je RLV strateški forum za Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske koji će omogućiti kontinuirano poduzetničko otkrivanje te će usmjeravati rast i razvoj RLV-a s ciljem stvaranja veće dodane vrijednosti i unaprjeđenja regionalnoga gospodarstva.

Dionici RLV strateškog foruma Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske bili su uključeni u proces izrade predmetnog RLV akcijskog plana – sudjelovanjem na tematskim radionicama i davanjem inputa temeljem kojih su definirani provedbeni mehanizmi industrijske tranzicije, te će po potrebi biti uključeni u njegovo revidiranje. U cilju praćenja provedbe RLV akcijskog plana održavat će se godišnji sastanci RLV strateškog foruma.

Aktivnosti inovacijskih klastera

Jedan od ključnih preduvjeta za provođenje procesa industrijske tranzicije je umrežavanje ključnih dionika RLV-a. Podršku u umrežavanju dat će inovacijski klasteri kroz poticanje i facilitiranje uspostave strateških partnerstava za inovacije i paktova za razvoj pametnih vještina te pripremu zalihe projekata u okviru jedne ili više prioritetnih niša.

Promocija i internacionalizacija RLV-a

U okviru procesa industrijske tranzicije održavat će se godišnja konferencija na kojoj će se službeno predstavljati godišnja izvješća o provedbi Plana i RLV-akcijskih planova Panonske Hrvatske. Konferencija će okupiti širi krug dionika industrijske tranzicije, uključujući predstavnike javne uprave, privatnog sektora, znanstvene zajednice i civilnog društva koji nisu izravno uključeni u rad tijela provedbe Plana.

Također, konferencija će pozivanjem gostiju iz RH i inozemstva poslužiti za razmjenu iskustava na temu industrijske tranzicije. Na taj se način može dodatno proširiti krug informiranih dionika o procesu industrijske tranzicije u Hrvatskoj te dobiti dodatne povratne informacije koje se potom mogu ugraditi u buduće odluke vezane za provedbu Plana i RLV akcijskih planova. Komunikacijske aktivnosti uključivat će i izradu godišnjeg biltena za RLV Kontinentalni turizam, u cilju promocije provedbe mjera za razvoj Panonske Hrvatske kao inovativne regije u području kulturnog, zdravstvenog i aktivnog turizma te zelenog, ekološkog i ruralnog turizma.

U cilju internacionalizacije RLV-a potaknut će se uključivanje RLV dionika u EU strateške lance vrijednosti i EU tematske i tehnološke platforme. Također, potaknut će se povezivanje s poduzetnicima i poslovnim udruženjima iz hrvatske dijaspore.

5. Izvori financiranja industrijske tranzicije i indikativni vremenski okvir za provedbu tranzicijskih aktivnosti RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske

Kako bi se omogućila industrijska tranzicija RLV-a Kontinentalni turizam prema nišama više dodane vrijednosti bit će potrebno osigurati financijsku podršku iz različitih izvora financiranja: nacionalnog proračuna, fondova EU-a i ostalih EU inicijativa, te privatnih resursa.

Alokacija za provedbu Plana osigurana u okviru ITP-a iznosi 200.000.000 EUR-a. Dodatno, u okviru ITP-a je za sve regije obuhvaćene industrijskom tranzicijom predviđena i alokacija od 66.000.000 EUR-a (za potpomognuta i brdsko-planinska područja)¹³ te alokacija od 30.000.000 EUR-a (za ITU urbana područja)¹⁴, s ciljem poticanja rasta i razvoja MSP-ova u nišama više dodane vrijednosti i jačanja eko sustava za startup tvrtke u okviru RLV-ova.

Prikaz mogućnosti financiranja tranzicijskih aktivnosti RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske u okviru ITP-a dan je u Tablici 2.

Tablica 2: Raspodjela alokacije za industrijsku tranziciju Panonske Hrvatske u okviru ITP-a i vremenski okvir za provedbu tranzicijskih aktivnosti RLV-a Kontinentalni turizam

Tranzicijska aktivnost	Provedbeni mehanizam	Indikativna alokacija (u EUR-ima) ¹⁵	Indikativni vremenski okvir za provedbu/raspisivanje javnih poziva		Odgovorna institucija
Podrška strateškim partnerstvima za inovacije	Javni pozivi za podršku strateškim partnerstvima za inovacije	140.000.000	1. javni poziv Drugi kvartal 2023.		MRRFEU
Podrška društveno korisnim inovacijama u gradovima			2. javni poziv Drugi kvartal 2025.		
Podrška provedbi inicijativa inovacijskih klastera	Javni pozivi za podršku inovacijskim klasterima	4.000.000	1. javni poziv	Prvi kvartal 2023.	MRRFEU
			2. javni poziv	Prvi kvartal 2025.	

¹³ Na brdsko-planinskim i potpomognutim područjima podrška razvoju specijalizirane poslovne infrastrukture za MSP-ove biti će usklađena sukladno potrebama poduzetnika za tranziciju prema nišama više dodane vrijednosti.

¹⁴ Kako bi se utjecalo na stvaranje povoljnog okruženja za razvoj poduzetništva u urbanom području, ulaganja će se usmjeriti u poslovnu infrastrukturu (primjerice centri za potporu poslovanju, poduzetnički inkubatori/akceleratori, coworking prostori, centri kreativnih industrija itd.), s ciljem pozicioniranja urbanih područja kao regionalnih centara i jačanje njihove uloge u stvaranju regionalnih eko sustava koji daju učinkovitu podršku regionalnim lancima vrijednosti i razvoju prioritetnih niša industrijske tranzicije.

¹⁵ Vrijednost ukupne alokacije za sve RLV-ove Panonske Hrvatske.

Razvoj i jačanje regionalnih eko sustava i urbano-ruralnih veza u okviru RLV-a	Horizontalni transformacijski projekt za podršku jačanju regionalnog eko sustava za industrijsku tranziciju	5.000.000 ¹⁶	Prvi kvartal 2023. – Prvi kvartal 2027.	HAMAG-BICRO
	Javni poziv za podršku razvoju javne poduzetničke infrastrukture na potpomognutim i brdsko-planinskim područjima	66.000.000 ¹⁷	Drugi kvartal 2023.	MRRFEU
	ITU mehanizam – Javni poziv za podršku razvoju javne poduzetničke infrastrukture u urbanim područjima	30.000.000 ¹⁸	Drugi kvartal 2023.	MRRFEU
Podrška komercijalizaciji inovacija u cilju diversifikacije proizvodnje	Javni pozivi za podršku start-upovima i MSP-ovima	48.000.000	1. javni poziv Drugi kvartal 2023.	MRRFEU
Jačanje pozicija u lancima vrijednosti kroz ulaganja u rast i razvoj inovativnih startup-a i MSP-ova			2. javni poziv Četvrti kvartal 2025.	
Podrška internacionalizaciji i brendiranju				
Razvoj specijaliziranih kompetencija radnika	Javni pozivi za podršku razvoju pametnih vještina za industrijsku tranziciju	6.000.000	I. faza: Podrška u razvoju programa za razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju Prvi kvartal 2024.	MRRFEU
Povezivanje poduzeća s institucijama znanja i jačanje njihovih kapaciteta za pružanje podrške u razvoju pametnih vještina			II. faza: Vaučeri za razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju Prvi kvartal 2024.	

¹⁶ Zajednički projekt za sve tri NUTS 2 regije uključene u proces industrijske tranzicije (alocirana sredstva Panonske Hrvatske: 2.000.000 EUR).

¹⁷ Zajednička alokacija za sve tri NUTS 2 regije uključene u proces industrijske tranzicije.

¹⁸ Zajednička alokacija za ITU gradove na NUTS 2 području obuhvaćenom procesom industrijske tranzicije.

Dodatna sredstva će se moći povući i iz drugih posebnih ciljeva u okviru ITP-a. Primjerice, područja intervencija u okviru ITU mehanizama za razvoj urbanih područja usmjerena na zaštitu, razvoj i promicanje kulturne baštine i kulturnih usluga te zaštitu, razvoj i promicanje resursa javnog turizma i turističkih usluga, dat će podršku razvoju prioritetnih niša u okviru RLV-ova, s ciljem razvoja selektivnih oblika turizma i stvaranja više dodane vrijednosti.

Horizontalne potpore gospodarstvu usmjerene na cijeli teritorij Republike Hrvatske u okviru Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021. – 2026. i Programa Konkurentnost i kohezija 2021. – 2027. bit će komplementarne i u sinergiji s potporama iz ITP-a te će ubrzati proces industrijske tranzicije i uvođenje strukturnih promjena u regionalno gospodarstvo Panonske Hrvatske.

Nadalje, veliku ulogu u industrijskoj tranziciji RLV-ova imat će i sredstva iz Zajedničke poljoprivredne politike za razdoblje 2023. – 2027. Potpore iz Europskog socijalnog fonda+ (ESF+), u okviru Programa Učinkoviti ljudski potencijali 2021. – 2027., također će pridonositi provedbi Plana kroz horizontalne mjere u području obrazovanja i uključivog rasta.

Sisačko-moslavačka županija dobit će dodatnu potporu iz Fonda za pravednu tranziciju (FPT) u cilju potpore za promicanje tranzicije prema niskougličnim aktivnostima otpornima na klimatske promjene, s obzirom na specifičnosti njenog gospodarstva koje se bazira na industriji s visokim udjelom CO₂. Sredstvima iz FPT-a doprinijet će se ublažavanju društveno-gospodarskih i okolišnih posljedica, osobito na pogođene radnike te omogućiti tranziciju prema klimatski neutralnoj Europskoj uniji do 2050. godine objedinjavanjem proračunske potrošnje Unije za klimatske i socijalne ciljeve i postizanjem viših socijalnih i okolišnih standarda.

U cilju jačanja RLV-ova Panonske Hrvatske i njihove internacionalizacije koristit će se i sredstva iz dostupnih programa prekogranične i transnacionalne suradnje kroz EU instrument „Međuregionalna ulaganja u inovacije“¹⁹, kao i sredstva iz relevantnih Programa Unije, posebice programa Obzor Europa i InvestEU-a te sredstva namijenjena EU strateškim lancima vrijednosti.

O sposobnosti dionika RLV-a Kontinentalni turizam ovisi koliko će sredstava uspjeti iskoristiti iz dostupnih izvora financiranja. Svaki od izvora financiranja ima dinamiku i vremenski okvir provedbe projekata, što je posebno važno u smislu predvidive koordinacije s poslovnim planovima RLV dionika. Zato je potrebno unaprijed identificirati aktivnosti i načine pripreme projekata kako bi se određeno financiranje moglo uključiti u tranziciju regije planirano i na vrijeme. U slučaju korištenja različitih izvora za financiranje tranzicijskih aktivnosti, dionici moraju voditi računa o rizicima dvostrukog financiranju

¹⁹ 11,5 % sredstava ETC-a (970 milijuna EUR) predviđeno je za međuregionalna ulaganja u inovacije (Komponenta 5, ETC, članak 9.2.).

DODATAK: Proces poduzetničkog otkrivanja u okviru pripreme Akcijskog plana RLV-a Kontinentalni turizam Panonske Hrvatske

U okviru izrade ovog akcijskog plana u travnju i svibnju 2022. godine organizirane su radionice za mapirane dionike u okviru RLV-ova Panonske Hrvatske. Radionice su održane u svrhu izrade ključnih elemenata akcijskog plana, a obuhvaćale su različite aspekte uključujući i inpute za pripremu ciljanih javnih poziva za financiranje provedbe industrijske tranzicije.

Predstavnicima dionika RLV-a identificirali su ključne izazove i mega trendove koje regija mora pažljivo pratiti kako bi bila uspješna u tranziciji. Teme radionica bile su uvodno predstavljanje procesa industrijske tranzicije Panonske Hrvatske i pripreme akcijskih planova, rasprava o strateškim partnerstvima za inovacije, razvoj pametnih vještina, podrška MSP-ovima i inovativnim startup tvrtkama i podrška inovacijskim klasterima u procesu industrijske tranzicije Panonske Hrvatske. Završna radionica u procesu pripreme akcijskih planova održana je početkom lipnja 2022. godine.

Radionice su s ciljem izrade akcijskih planova održane s ključnim predstavnicima iz privatnog sektora, znanstvenih organizacija i određenih tijela državne uprave s visokim brojem sudionika (prosječan broj sudionika na radionici bio je 128, s najvećim brojem predstavnika iz poslovnog sektora)²⁰.

Sudionici procesa smatrali su kako turizam u regiji nije toliko razvijen da bi imao velik negativan utjecaj na okoliš i klimu pa ga je stoga potrebno i dalje razvijati u okvirima odgovornosti za održivost. Turizam u regiji mora se temeljiti na gostoljubivosti i snažnom povezivanju regije s kvalitetnom hranom.

Potrebno je unaprijediti povezivanje ponude po županijama i uspostaviti digitalnu platformu koja će ponudu objediniti za kupce odnosno posjetitelje. Lokalno upravljanje turizmom mora biti podrška razvoju proizvoda, ponude i lokalnog povezivanja, dok je na regionalnoj razini potrebno uspostaviti zajedničko upravljanje ponudom. Postojeću ponudu potrebno je dovesti na višu razinu te razvijanjem brenda razviti i sustavnu skrb za kvalitetu, znanje i stalno dopunjavanje ponude.

Lokalna ponuda i proizvodi moraju se temeljiti na iskorištavanju ekološki prihvatljivih i obnovljivih izvora energije te na povezivanju lokalne ponude. Za daljnji razvoj turizma regija mora uspostaviti regionalne održive sustave mobilnosti i poboljšati dosadašnju infrastrukturu u regiji.

Digitalizacija ponude i detaljno praćenje posjeta bit će nužni za razvoj ponude kako bi se povezala s tržišnim trendovima i potražnjom.

Općenito se može očekivati kako će se turizam brzo prilagođavati krajnjim korisnicima odnosno kupcima i kako će ključnu ulogu u razvoju odnosa s kupcima imati dizajn i iskustvo stečeno tijekom posjeta ovoj regiji. Očekuje se stalan pritisak na razvoj smještajnih kapaciteta te usvajanje novih tehnologija i usluga, osobito digitalnih tehnologija, proširene i miješane stvarnosti (engl. *Augmented reality (AR) / mixed reality (MR)*),

²⁰ Prema mišljenju sudionika radionica proces uključivanja pokrenut izradom Planova kvalitetan je pristup stvaranju mreža i razvoju kapaciteta za razvoj industrija kako bi potom mogle učiti u proces transformacije.

umjetne inteligencije (engl. *Artificial intelligence (AI)*), velikih baza podataka, robotizacije procesa, automatizacije i interneta stvari, što će preoblikovati radna mjesta.

Inputi dobiveni s radionica u skladu su s analizom trendova u turizmu izrađenoj u okviru procesa izrade Plana. Prema toj analizi mogu se predvidjeti neki ključni trendovi po nišama:

- Možemo očekivati da će posjetitelji željeti iskusiti lokalni, domaći život i osjetiti lokalna okruženja. Na taj će način **kulturni turizam** biti ključan za prezentaciju lokalnog načina života i prehrane te za društvenu povezanost i ponudu lokalne gastronomije. Povijesni i kreativni potencijal mora se oslanjati na ugodno iskustvo nevezano uz rat (pogotovo u vrijeme rata u Ukrajini i nakon njega) te na oblike povezivanja ljudi i kulturu mira i suradnje, što uključuje prezentaciju obrtništva, kuharske radionice, umjetnost, povezivanje s lokalnim zajednicama i slično.
- U okviru **zdravstvenog turizma** možemo očekivati veći udio putovanja u regionalnom okviru, odnosno turizam unutar neke države ili regije. Zdravstveni turisti ne traže najjeftinija odredišta pa je stoga potrebno razviti primjerene smještajne kapacitete i primjerene usluge za zabavu i rekreaciju. Velik dio zdravstvenog turizma namijenjen je kozmetičkim i stomatološkim tretmanima te liječenju neplodnosti. Ovaj se oblik turizma snažno veže uz hranu i ponudu funkcionalne hrane.
- **Aktivni turizam** ovisi o lokalnoj ponudi i vezanosti ponude s lokalnim znamenitostima i ljudima jer ljudi traže predvidljivost, sigurnost i odmor, što je vezano uz opsežno planiranje prije boravka na lokaciji. Posjetitelji odredišta biraju prema održivosti i čistoći te načinu na koji to odredište upravlja klimatskim promjenama. Obavezna je sigurnost u prometu i na lokaciji pa je planiranje i provjera stanja jedan od ključnih elementa odabira lokacije. Putovanja su obično u malim skupinama.
- **Zeleni, ekološki i ruralni turizam**: nakon pada zanimanja za ruralni turizam, on se ponovno vraća, što može pomoći u povećanju posjeta izvan uobičajenih turističkih sezona u Hrvatskoj. Kako se bude povećavala potražnja, tako će se povećavati i konkurencija, što se već može primijetiti u sve većoj izgradnji kućica na drvetu, glampingu, porastu kamperskog turizma i slično. Ključno će biti iskustvo tijekom posjeta pa je razvoj novih oblika ponude iznimno bitan. Turisti žele maksimalno iskoristiti svoj odmor, pa je time i ponuda u regiji zaista važna.

Uslijed disruptivnih događaja (primjerice rata u Ukrajini, ili pandemije uzrokovane COVID-19) mogući su poremećaji na tržištu i nestabilnosti koje pojačavaju trend rasta cijena, probleme s logistikom i naplatom ugovora te povećane cijene hrane i drugih ulaznih materijala za turizam. Zbog rata posjetitelji mogu skratiti putovanja ili ih organizirati neposredno prije puta, pa je digitalna prisutnost još važnija. Trgovinske sankcije mogu dugoročno utjecati na pad potrošnje kao reakcija na visoke cijene i recesiju. Mogu se očekivati i problemi u financiranju i servisiranju kredita i veći oprez u investiranju, što bi moglo smanjiti inozemne i domaće investicije u državi i u regiji.

Na završnoj radionici u lipnju 2022. godine sudionici su naglasili važnost povezivanja i orkestracije svih aktivnosti koje će se događati u okviru strateških partnerstva i ostalih aktivnosti industrijske tranzicije. Sam participativni proces sagledava se kao kvalitetan pristup za stvaranje sadržaja i prema mišljenju sudionika treba ga zadržati kao način suradnje, te stvaranja i revizije prioriteta unutar pojedinog RLV-a. Nadalje, industrijska je tranzicija, prema mišljenju sudionika, još uvijek nova kao proces te je potrebno dodatno raditi na razumijevanju cijelog procesa i demistifikaciji pojmova i elemenata koji se tranzicijom potiču. Tijekom tranzicijskoga procesa potrebno je uspostaviti čestu razmjenu iskustava među tvrtkama koje se bave sličnim djelatnostima u Hrvatskoj, ali i izvan nje. Potrebno je i dati smjernice za uspostavljanje strateških partnerstava (za inovacije i razvoj pametnih vještina) te omogućiti povezivanje sa ostatkom Hrvatske kako bi došlo do sinergije i razvoja međuregionalne suradnje.